

ROLLI O'YINLAR CHET TILLARINI O'QITISH VOSITASI SIFATIDA

*D. Urazbayeva*¹

Annotatsiya:

Chet tili darslarida real va noreal muloqot holatlarini yaratishda o'qituvchi turli vositalardan foydalanadi. Ushbu usullardan biri rolli o'yindir, chunki rolli o'yinda talabalarning chet tilidagi kommunikativ ko'nikmalari maksimal darajada rivojlanadi. Ushbu maqola o'quvchilarning nutq qobiliyatlarini rivojlantirishga salmoqli ta'sir ko'rsatadigan rolli o'yinlarga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: chet tili, rolli o'yinlar, muloqot qobiliyati, rolli o'yinlar turlari.

doi: <https://doi.org/10.2024/qz290850>

So'nggi yillarda tillarni o'qitish emas o'rganish shakliga muhim e'tibor qaratilib kelinmoqda. Urg'u nafaqat tilni o'rganayotgan odamlarning lingvistik kompetensiyasiga, balki ularning muloqot qobiliyatlari rivojlanishiga ham berilishi zarur. Chet tili darslarida o'qituvchilarning ko'pchiligi innovatsion metodlarni qo'llanishadi. Ular darsga dialog, ochiq ssenariy va rolli o'yinlarni kiritadilar. Rolli o'yinlar, muammolarni yechish kabi kengaytirilgan faoliyat turlari o'quvchilarning muloqot qilish qobiliyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Rolli o'yinlar o'quvchilardan matnni yaxshi tushunish, sinfdan tashqari faoliyatda qo'llash, ijtimoiy va shaxslararo munosabatlarga kirishishda yordam beradi. Davlat ta'lim standartiga ko'ra, bitiruvchilarda maktabni bitirish davriga kelib chet tilidagi muloqot uchun zarur bo'lgan kommunikativ chet tili kompetensiyasi shakllangan bo'lishi, chet tilida so'zlashuvchilar va ushbu tilni biladigan boshqa madaniyat vakillari bilan erkin muloqot qila olish darajasiga kelishlari zarur hisoblanadi. Afsuski, chet tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilishning har doim ham imkoni yo'q. Rolli o'yinlar real nutqiy vaziyatlarni tiklashga yordam beradi. Ular o'quvchilarni madaniyatlararo muloqotga tayyorlashda ham, ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda ham alohida ahamiyatga ega. Rolli o'yin - bu muloqot mashqidir. Rolli o'yinlarda modellashtirilgan vaziyatlar sinfdagi nutq faoliyatini haqiqiy muloqotga yaqinlashtirishga imkon beradi, bu esa o'rganishga kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyiliga mos keladi.

R.P. Milrud rolli o'yinlarni "chet tillarini amaliy o'qitishning faol usullari guruhiga mansub metodik vosita" deb ta'riflaydi. Rolli o'yin o'quvchilarning o'zaro ta'siriga asoslangan ular o'rtasida taqsimlangan rollarga va o'yin syujetiga muvofiq. Shunday qilib, bir vaqtning o'zida rolli o'yin ham og'zaki, ham o'yinli, ham tarbiyaviy hisoblanadi. Shuningdek, rolli o'yinlarni o'quv o'yinlari sifatida tasniflash mumkin, chunki lingvistik vositalarni tanlashni belgilab beradi va nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi. Rolli o'yinlarda mehnatsevarlik, intizom, jamoada ishlash qobiliyati, faollik, murosa qarorlarini qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Rol o'ynash ko'pincha o'quvchilarning tilda faol o'zaro

¹ *Urazbayeva Dilnoza Ruzimbayevna, Samarqand davlat chet tillar insituti tayanch doktoranti*

munosabatda bo'ladigan vaziyatni yaratish uchun tanlanadi va shu bilan til o'rganishni yanada mazmunli qiladi.

Rolli o'yinni o'qitish usullaridan biri sifatida hisobga olgan holda, quyidagi turlar ajratiladi: boshqariladigan, o'rtacha boshqariladigan, erkin, epizodik.

Boshqariladigan rolli o'yin - rolli o'yinning eng asosiy turi bo'lib, odatda oldindan yozilgan dialog yoki matnga asoslanadi. Agar rolli o'yin dialog asosida qurilgan bo'lsa, unda ishlash jarayoni quyidagicha bo'ladi. Birinchidan, o'quvchilar taklif qilingan dialog bilan tanishadilar va uni mashq qiladilar. Keyin o'quvchilar juftlikda yoki o'qituvchi bilan birgalikda kerakli lug'at ustida ishlashda dialogning mazmunini muhokama qiladilar. Keyin o'quvchilar namunaviy dialogdan tayanch sifatida olingan kalit so'zlardan foydalanib, o'z dialoglarini tuzadilar. Shunday qilib, talaba tomonidan yaratilgan dialog namunaviy dialogga o'xshaydi, lekin turli xil savol va javoblarni o'z ichiga oladi. Agar matn asosida rolli o'yin yaratilgan bo'lsa, u boshqacha ko'rinishi mumkin. Masalan, o'qituvchi o'quvchilardan birini matnda nomi yozilgan qahramon rolini o'ynashga taklif qilishi mumkin, qolgan o'quvchilar esa u bilan suhbatga kirishishlari mumkin. Shuni ta'kidlash kerakki, "muxbirlar" nafaqat matnda javoblarini topish mumkin bo'lgan savollarni berishlari mumkin.

O'rtacha boshqariladigan rolli o'yin - bu murakkabroq o'yin turi bo'lib, unda ishtirokchilarga syujetning umumiy tavsifi va ularning rollarini tavsiflovchi kartalar beriladi. Shuni ta'kidlash kerakki, muayyan personajning xulq-atvor xususiyatlari faqat rol ijrochisiga ma'lum bo'ladi. Shunday qilib, o'yin ishtirokchilari unga adekvat javob berish uchun o'z sheriklarining xatti-harakatlar modelini to'g'ri tushunishlari kerak.

Erkin rolli o'yin eng qiyin o'yin turidir, chunki u o'quvchilarga tashabbus ko'rsatish va ijodiy bo'lish imkoniyatini beradi. Erkin rolli o'yinni o'tkazishda o'quvchilar qaysi lug'atdan foydalanish yaxshiroq ekanligini va syujet qanday rivojlanishini o'zlari hal qilishadi. Bunday holda, o'qituvchi shunchaki mavzuni belgilaydi va ushbu mavzu bilan bog'liq barcha mumkin bo'lgan vaziyatlarni taklif qilishni taklif qiladi. Shu bilan bir qatorda, o'qituvchi sinfni guruhlarga bo'linishi va har bir guruhdan taklif qilingan mavzuning o'zlari uchun eng mos keladigan jihatini tanlashni so'rashi mumkin. Bundan tashqari, agar kerak bo'lsa, o'qituvchi talabalarga rollarni taqsimlashda ham, muhokamada ham har qanday yordam ko'rsatishi mumkin.

Epizodik rolli o'yin ma'lum bir qisqa epizodni ijro etishni o'z ichiga oladi. Uzoq muddatli rolli o'yinni o'tkazish bir qator saboqlarni olishi mumkin, chunki bu turdagi rolli o'yinlar uzoq vaqt davomida bir qator epizodlarni o'ynashni o'z ichiga oladi. Rolli o'yin nafaqat leksik ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish va umuman nutq kompetensiyasini yaxshilash uchun, balki nazorat va o'lchov materiali sifatida ham qo'llanilishi mumkin. Rolli o'yinlar o'quvchilarning ma'lum bir vaziyatda muloqot qilish ko'nikmalarini qanchalik ega ekanligini tekshirishga yordam beradi, o'quvchilarning muayyan vaziyat uchun zarur bo'lgan so'z boyligi bor-yo'qligini ko'rsatadi va o'yin davomida o'quvchilarning ma'lum grammatik tuzilmalarda so'zlashayotgani aniq bo'ladi.

[3]

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1]. Бурдаева Т. В., Жесткова Т. М. Геймификация в преподавании иностранных языков в техническом вузе // *Наука и образование транспорту*. 2018. № 2. С. 242–245.

[2]. Мильруд Р. П. Организация ролевых игр на уроке // *Иностранные языки в школе*. 1987. № 3. С. 8–13.

International Conference

ADVANCED METHODS OF ENSURING QUALITY OF EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS

[3]. Стронин М. Ф. *Обучающие игры на уроках английского языка*. М., 1994. 231 с.

[4]. Olimovna N. S. *Synergetic Linguistics as a New Philosophy of Language Study //Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences*. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 136-142.

[5]. Narzullayevna S. N., Olimovna N. S. *Interacting with Lower-Level Students and Overcome their Problems in Classes //Miasto Przyszłości*. – 2024. – Т. 45. – С. 714-717.